

Még mindig hallgatni kell?

Rendhagyó történelemóra Kecskeméten a Katona József Gimnáziumban, valamint a Szent-Györgyi Albert Egészségügyi Szakközépiskolában és Szakiskolában

Fájt a csend, legalábbis úgy éreztük a minap, amikor Kecskeméten Telegi Júlia rendhagyó történelemórán a Hol vannak a sírok? című – magánkiadásban, támogatás nélkül megjelent – legújabb dokumentumkötetéről, jobbra az egykori csúrogi, zsablyai és moszori magyarokat 1944 őszén, valamint 1945 elején ért tragédiáról beszélt. A katonai közigazgatás ideje alatt Vajdaságban történt megtorlásokról tartott előadást az érrettségiző diákoknak a Katona József Gimnáziumban és a Szent-Györgyi Albert Egészségügyi Szakközépiskolában. Ismételten bebizonyosodott, hogy keveset tudunk térségünk történelméről, s hogy határok ide-oda tologatásának következményeit szinte mindig a hétköznapi kisembereknek kell elviselniük, elszenvedniük. A magyar királyi katonaság bevonulásáról Vajdaságba, majd a több helyen, egyebek között a Sajkás-vidéken és Újvidéken is végrehajtott razzziáról még részben tanulnak a diákok, de a megtorlásokról már alig.

Hivatalosan szinte még mindig tabutémának számítanak az 1944–45-ös és az ezt követő évek történései. Telegi Júlia szöveg a II. világháború utáni Vajdaságban élt félmilliónyi német kiköltöztetéséről, tragikus meghurcoltatásáról, a koncentrációs táborba zárásukról is. Hasonlóan kezdődött a magyarok gölgötája Vajdaság-szerte, azzal a különbséggel, hogy a németeken kívül három falu, Csúrogi, Zsablya és Moszori magyar lakosságát nyilvánították kollektív bűnösnek. A csúrogi magyarokat 1945. január 23-án fosztották meg minden vagyonuktól és hajtották el őket Járekra, majd Szépliget-re (Gajdobrára) és Wekerlefalvára (Újgajdobrára), a koncentrációs táborba. Ezt megelőzően 1944 októberében és novemberében a magyar férfiak minden ítélet nélkül végezték ki. Néhány nappal később hasonló sors várt a zsablyai és moszori magyarokra is.

A túlélők, a hozzátartozók a gyermekekkel együtt ma is kollektív bűnösnek számítanak, mivel a Szerbiai Képviselőház az 1946-ban hivatalosan kimondott kollektív bűnösséget

sem törölte el. A Vajdasági Képviselőház 2003-ban elfogadott határozata törölte ugyan a kollektív bűnösséget, de mindaddig gesztusértékű maradt ez a dokumentum, amíg nem erősíti meg a szerbiai parlament is, ugyanis jelenleg, immár húsz éve, nincs törvényhozási hatalma a tartományi parlamentnek – emelte ki Telegi Júlia. A kollektív bűnösség eltörlésére vonatkozó rezolúciójavaslata maradt mindaddig, amíg országos szinten nem vonják vissza azt.

Ez a bonyolult állapot még inkább súlyosbítja a helyzetét rehabilitációért folyamodott internáltaknak, a haláltáborok túlélőinek, akik akkor gyermekek voltak. Szüleik közül csak kevesen érthették meg a rehabilitációs törvényt, amellyel valójában újabb gölgötájuk, megaláztatásuk kezdődött el. Kivégzett szeretteiket maguknak kell holtá nyilvánítaniuk. Telegi Júlia szöveg a számos nehézségbe ütköző folyamatról, amelyet csak a legkitartóbbak csinálnak végig... A legújabb a számukra az, hogy még erőkölség sincsenek rehabilitálva, mivel immár lassan 64 év után sem tudnak méltó módon megemlékezni ártatlanul kivégzett szeretteikről,

akiket holtukban is megalázza földeltek el Csúrogon, a sintérgődörben. Az 1994 óta évről évre felújított emlékhelyet, a felállított keresztet „ismeretlen tettesek” ösztörik, meggyalázzák...

– Sok levelet és újabb visszaemlékezést kaptam kutatásaim során, de még mindig számos névelten is. Másrészt sokan megkértek, habár megadták a nevüket, ne említsem őket, mert félnek. Sajnos így sok értékes anyag nem kerülhetett elzítal sem az olvasó elé. Elgondolkodtató, hogy több mint hat évtized elmúltával miért félnek még mindig az áldozatok. Tölem is sokan megkérdezték, hogy félke-e. Erre csak azt válaszoltam: nincs miért félnem, hisz soha senkit nem bántottam, soha nem voltam nemzetgyűlölő. Nem azt néztem, hogy ki milyen nemzetiségű, csak azt, hogy milyen ember. Az azért hozzátartozik az igazsághoz, hogy többször megfellebbeztünk, levélben és telefonon, de nyilvános helyen, a tartományi parlamentben is. Ezek a fenyegetések is hozzájárultak, bátorítottak, talán még erőt is adtak ahhoz, hogy legyőzzem a félelmem – mondta a szerző.

Az előadás után a diákok azt kérdezték Telegi Juliót, hogy miben és hogyan segíthet a mindenkori magyar kormány abban, hogy kegyhelyek, emlékparkok létesüljenek azokon a helyeken Vajdaságban, ahol a kivégzettek kényszernyughelye van. És ha már lesz kettős állampolgárság mindenki számára, fokozná-e az Magyarország jogát a máig tisztázatlan történelmi kérdések megválaszolására?

– Már most sokat tehetne – válaszolta Telegi Júlia. – Magyarországon már a világháború alatt, az azt követő években és mindmáig

sokat tettek és tesznek a fájó, tragikus események sokoldalú feltárására. Az 1942-es razzziáról könyvek íródtak, film készült. De mindaddig, amíg Vajdaságban, Szerbiában nem lesznek kutathatók és hozzáférhetők az 1944–45-ös dokumentumok, a köztudatban csak az marad meg, hogy mit tett a magyar katonaság 1942-ben, mert erről az iskolákban is tanulnak a diákok. Az 1944–1945-ös megtorlásokról, a partizánok és mások tetteiről még mindig hallgatnak a tankönyvek.

Szabó István, a Katona József Gimnázium igazgatója köszöntötte a Telegi Pál-díjas Telegi Juliót. Évkönyvükben is kiemelte: – Fontos számunkra, hogy „örégdiajkaink” ma sem szakadtak el tőlünk, számon



Telegi Júlia előadása a Katona József Gimnáziumban



Döbbenet, feszült figyelemmel hallgatták az előadást a „katonás” érrettségizők



A kollégium, az egészségügyi szakközépiskola főbejáratán a magyar és az EU-s zászló leng



„Jelenünk a múltunkban gyökerezik.” Szabó István és Telegi Júlia a tanításról, a nemes küldetéséről beszélgetett



A felújított Cifrapalota



Kecskemét központja a közismert emlékművel, amely Magyarország nagybör városait mutatja

tartják eredményeiket, figyelik sorsukat, önzetlenül támogatnak bennünket. Telegi Júlia történelemórája igazán rendhagyó volt. Látta a diákokat? Volt, aki könnyezett... Másfelől ez az előadás kiegészítőül is szolgált számunkra, hiszen a zentai Bolyai gimnáziummal testvériskolai kapcsolatot tartunk fenn. Meglátjuk, hogy a jövőben hogyan lehetne hasonló előadásokat megszervezni Zentán és Kecskeméten is.

A történelemóra után készítettünk még néhány fotót a „híros város” központjában, majd a pályaudvar-

ra siettünk, hogy elérjük a Szegedre induló vonatot, onnan pedig az Óbecse felé tartó autóbussz.

Holnap, csütörtökön a délvideki tragédia címmel Budapesten a Károli Gáspár Református Egyetem Kriminológiai Intézetének és a hőmezővársárhelyi Emlékpont Humán Oktatási Központnak a szervezésében kerekasztal-beszélgetést tartanak. Vajdaságból Telegi Júlia a csúrogi magyarok meghurcoltatása, Matuska Márton pedig Megvert pástorunk, Gachal János címmel mond bevezetőt.

STANYÓ TÓTH Gizella